

Néprajzi gyűjtemény Ipolyszakállason

Ipolyszakállós (ma Ipelsky Sokolec), Ipolyságtól délnyugatra, az Ipoly-mellék megkapóan szép, egykor lápokkal, mocsarakkal tarkított vidékén fekszik. A falu még meglevő néprajzi anyagán egyértelműen kimutathatók a palócság forma- és díszítőművészetének jegyei, de a Garam-mellék népi hagyományai sem voltak idegenek a község népi kultúrájától. Bizonyos értelemben e keveredés adja meg Ipolyszakállós néprajzának sajátos voltát, amely nemcsak magába szívta a két szomszédos (esetleg más) népi kultúra egyes elemeit, de új elemekkel is gazdagította azokat, aminek tárgyi emlékei, szellemi hagyatéka – bár egyre kevesebb számban – fellelhetők a faluban.

A népi építészet terén a valamikori módosabb porták szép kő- és faoszlopos tornácai, változatos, díszes faragású házhomlokzatai tűntek ki. A gazdasági jellegű építmények (pajták, szérűk, ólak, górék) fűzfavessző-fonattal oldalfalai egyszerűségükkel és arányosságukkal vonják magukra a figyelmet. Ipolyszakállósra igen kiterjedt gazdasági tevékenység folyt a hagyományos jobbágyi faluközösségekben: a szinte mindenütt megtalálható gazdálkodási ágak mellett (állattartás, kenderfeldolgozás, szőlészet stb.) elterjedt volt a halászat, a méhészet, az olajútás, amelyek tárgyi emlékei sajnos már csak töredékeiben maradt fenn. A község lakossága emellett igen gazdag szellemi, néprajzi anyag (népköltészet, szólások, történeti néphagyomány, hiedelem stb.) örököse, amelyből a mai napig viszonylag sok megőrződött, elsősorban a falu krónikása *Dobrovolni Antal* jóvoltából. Az újabb keletű néprajzi gyűjtések csak kis részben tárták fel a szellemi hagyatékat.

A falu néprajzi gyűjteménye *Vesehradszky Vilmosné* gyűjtőmunkájának eredménye, aki a viszonylag szűkös lehetőségekhez képest figyelemre méltó anyagot gyűjtött. Tulajdonképpen magángyűjteményről van szó, amely megmutatja az ilyen jellegű gyűjtemények minden hátrányát: a szakszerű elrendezés és nyilvántartás hiányát, további fejlesztésének gyakorlati megvalósíthatatlanságát, sőt felveti az anyag megőrzése lehetőségének kérdését is. A gyűjtemény, amelynek kibővítése – részben a község gazdag néphagyományaira, részben pedig a meglevő igényekre való tekintettel – mindenképpen szükséges volna, az adott körülmények között mind a mai napig nem szerveződhetett tájházzá vagy falumúzeummá, annak ellenére, hogy hivatásos néprajzkutatók segítenének a szervezésben, az anyag elrendezésében. Megfelelő helyiség szerzésére azonban nincs lehetőség. Ez vonatkozik a környék további gyűjteményeire is (Szász, Palást, Szalka stb.). A gyűjtemény így jobb híján *Vesehradszky Vilmosné* régi házában egy szobájában kapott helyet, a körülményeknek megfelelő elrendezésben.

A gyűjtemény jelenlegi formájában is szép számmal sorakoztatja föl a paraszti élet és munka egykori kellékeit, bár az összegyűjtött anyag egyelőre inkább csak jelzi a különböző tárgycsoportok jelenlétét, a vidékre néprajzilag legjellemzőbb tárgyi anyagon keresztül.

Anyagából elsősorban néhány bútordarab vonja magára a figyelmet: egy faragott tál, amelyen felül a nyitott részen tányérok, alsó, zárt részében mázas és festett tálak kapnak helyet. Mellette egy vízpad, amely próbált használati eszközöknek is helyt ad. Továbbá egy igen szép faragású karospad vagy lóca, tájjellegű szöttesekkel. Azon túl már polgárisult ízlésről tanúskodó konyhaszekrény a népi kerámia jellemző termékeivel, amelyek közül két, hullámvonalas motívumokkal díszített tál, s egy faragott kulacs vonja magára a figyelmet. Egy falra akasztható fogas-tálason formás korsók, köcsögök, a paraszti élet elengedhetetlen kellékei.

A kenderfeldolgozás eszközei töredékükben is (rokkák, guzsalyok) a falu egykori gazdag forma- és díszítőművészetét tárják elénk. Erről tanúskodnak a lócák, padok, a mángorlók, súlykolók is. Említést érdemel még a támasztófás csizmahúzó, ami kisebb és egyszerűbb változatával szemben ritkábban fordul elő, vagy az ágy fölé helyezett menyasszonykoszorú, kis furaakasztható kazettában.

E kis néprajzi magángyűjtemény jelentősége az említett körülmények ellenére sem méltatható eléggé. Megőrzése feltétlenül indokolt, az értékek megmentése pedig feltétlenül időszerű.

Himmler György